

УДК 336.14.025.12

І. І. Давидова,
аспірант кафедри фінансів,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

DOI: 10.32702/2306-6792.2019.6.81

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

I. Davydova,
post-graduate student of the Department of Finance, Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv

FINANCIAL SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF THE ECONOMY

У статті розкрито сутність та роль фінансового забезпечення економічного розвитку, що посідає важливе місце в системі державного регулювання, його основні складові охоплюють економічний цикл, секторальну, галузеву і регіональну структури економіки, умови нагромадження капіталу, зайнятість, грошовий обіг, конкурентне середовище, соціальні відносини, зовнішньоекономічні зв'язки; на основі узагальнення теоретичних та методологічних заasad розкрито сутність системи державного фінансового регулювання як складової інституційного розвитку економіки, що полягає у сукупності методологічних принципів, методів формування, координації та використання комплексу інструментів, важелів і механізмів фінансової архітектури з метою впливу на динаміку внутрішнього попиту та активність суб'єктів підприємництва; вагомими складовими даної системи є бюджетно-податкове і монетарне регулювання, державне регулювання у сфері фінансового ринку. Визначено, що посилення рівня координації та підвищення ефективності функціонування фінансових механізмів забезпечить результативність їх впливу на економічні процеси в країні; в процесі формування заходів державного фінансового регулювання доцільним є врахування сукупності принципів, що забезпечить взаємоузгодження інтересів учасників фінансових відносин, зокрема принципу пріоритетності, досягнення суспільного компромісу, системності, збалансованості, інституційної визначеності, ефективності, наукової обґрунтованості; необхідним є підвищення функціональної адаптивності фінансового регулювання до структурних змін економіки, інституційного середовища і стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку країни. Показано, що досягнення стабільності фінансової системи країни як пріоритетного завдання бюджетного та монетарного регулювання потребує підвищення стійкості державних фінансів і належного рівня функціонування грошово-кредитного ринку. Розглянуто інституційне вдосконалення фінансового регулювання, що має на меті підвищення рівня дієвості щодо прийняття рішень у сфері заощаджень, інвестування, мінімізації фінансових ризиків; важливою складовою регулювання фінансової сфери є координація діяльності фінансових інститутів щодо встановлення системи принципів і правил їх взаємодії, формування та реалізації заходів державної фінансової політики.

The article reveals the essence and role of the financial support of economic development, which occupies an important place in the system of state regulation, its main components cover the economic cycle, sectoral and regional economic structures, capital accumulation, employment, monetary circulation, competitive environment, social relations, foreign economic relations; on the basis of the generalization of theoretical and methodological principles, the essence of the system of state financial regulation as a component of the institutional development of the economy, consisting in the totality of methodological principles, methods of forming, coordinating and using a complex of tools, levers and mechanisms of financial architecture in order to influence the dynamics of domestic demand and activity of business entities; significant components of this system are fiscal and monetary regulation, state regulation in the financial market. It is determined that strengthening the level of coordination and improving the efficiency of the functioning of financial mechanisms will ensure the effectiveness of their impact on economic processes in the country; in the process of formation of measures of state financial regulation it is expedient to take into account a set of principles that will ensure the mutual harmonization of interests of participants in financial relations, in particular the principle of priority, achievement of a social compromise, systemic, balance, institutional certainty, efficiency, scientific substantiation; it is necessary to increase the functional adaptability of financial regulation to structural changes in the economy, institutional environment and strategic priorities of socio-economic development of the country. It is shown that achievement of stability of the financial system of the country as a priority task of budgetary and monetary regulation requires improvement of stability of public finances and proper level of functioning of the money and credit market. The institutional improvement of financial regulation aimed at increasing the level of efficiency in decision-making in the area of savings, investment, and

minimization of financial risks is considered; an important component of financial regulation is the coordination of the activities of financial institutions with a view to establishing a system of principles and rules for their interaction, the formation and implementation of measures of state financial policy.

Ключові слова: фінанси, бюджет, фінансова система, фінансове забезпечення, фінансова політика, бюджетне планування, розвиток економіки.

Key words: finance, budget, financial system, financial support, financial policy, budget planning, economic development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

За умов економічних перетворень актуалізуються питання визначення методів і інституційних механізмів підвищення ефективності фінансового забезпечення економічного розвитку країни. Важливим є встановлення оптимальних співвідношень між складовими фінансової архітектури, що забезпечить достатній обсяг фінансових ресурсів для досягнення стійкого економічного розвитку країни. Необхідність модернізації системи фінансового регулювання обумовлена суспільною потребою формування комплексної довгострокової концепції розвитку фінансово-економічної системи. Інститути державні та місцевого самоврядування мають виконувати комплементарні функції, система державного фінансового регулювання має доповнювати ринковий механізм, удосконалювати форми та методи впливу на економічні процеси. Доцільною є реалізація системних заходів у сфері бюджетно-податкового регулювання з урахуванням принципів субсидіарності, прозорості та підконтрольності, що сприятиме підвищенню ефективності використання бюджетних коштів. Проведення збалансованої фінансової політики країни потребує застосування науково-обґрунтованих підходів до бюджетного регулювання у сфері державного боргу і дефіциту бюджету. Водночас на сучасному етапі постає необхідність розробки стратегії фінансового регулювання з урахуванням циклічної динаміки розвитку інституційних секторів економіки. Важливим є посилення координації застосування механізмів і важелів у процесі формування та реалізації фінансової політики країни. Доцільним є поглиблення підходів щодо управління обліковою ставкою, валютного регулювання і контролю, забезпечення прозорості фінансового ринку. Особливої значущості набувають питання покращення якісного рівня функціонування фінансових інститутів та удосконалення положень щодо управління бюджетними відносинами. Вагомим є визначення пріоритетів бюджетно-податкової

та монетарної політики для активізації інвестиційних процесів, збільшення впливу ендогенних факторів на процеси суспільного відтворення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Серед вагомих наукових досліджень зарубіжних вчених у сфері фінансової політики можна назвати праці Дж. Делона [10], Л. Саммерса [10], П. Самуельсона [4], В. Нордгауза [4], Дж. Стігліца. Питання подальшого розвитку системи фінансового забезпечення економічного зростання досліджуються у працях вітчизняних вчених: Т. Канєвої [1], А. Козарезенко [2], Г. Кучер [3], І. Лук'яненко, І. Лютого [6], А. Мазаракі [1], Г. Степанової [5], В. Федосова, І. Чугунова [1; 7—9] та інших.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є розкриття сутності та механізмів фінансового забезпечення розвитку економіки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Соціально-економічні передумови доцільності застосування заходів державного регулювання економіки формувалися та змінювалися з урахуванням цілей та завдань фінансової політики. На кожному етапі економічного циклу існує необхідність обґрунтування та використання сукупності фінансових інструментів і важелів для активізації процесів економічного зростання, забезпечення макроекономічної стабілізації. Фінансове забезпечення економічного розвитку посідає важливе місце в системі державного регулювання, його основні складові охоплюють економічний цикл, секторальну, галузеву і регіональну структури економіки, умови нагромадження капіталу, зайнятість, грошовий обіг, конкурентне середовище, соціальні відносини, зовнішньоекономічні зв'язки. На основі узагальнення теоретичних та методологічних засад розкрито сутність системи державного фінансового регулювання як складової

інституційного розвитку економіки, що полягає у сукупності методологічних принципів, методів формування, координації та використання комплексу інструментів, важелів і механізмів фінансової архітектури з метою впливу на динаміку внутрішнього попиту та активність суб'єктів підприємництва. Вагомими складовими цієї системи є бюджетно-податкове і монетарне регулювання, державне регулювання у сфері фінансового ринку. Посилення рівня координації та підвищення ефективності функціонування фінансових механізмів забезпечить результативність їх впливу на економічні процеси в країні. Важливими завданнями координації фіскальної та монетарної політики є досягнення цінової стабільності, відповідного рівня фінансування дефіциту бюджету через ринок державних цінних паперів, мінімізація значних коливань на валютному ринку.

У процесі формування заходів державного фінансового регулювання доцільним є врахування сукупності принципів, що забезпечить взаємоузгодження інтересів учасників фінансових відносин, зокрема принципу пріоритетності, досягнення суспільного компромісу, системності, збалансованості, інституційної визначеності, ефективності, наукової обґрунтованості. Необхідним є підвищення функціональної адаптивності фінансового регулювання до структурних змін економіки, інституційного середовища і стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку країни. Рівень податкового навантаження відображає суспільний вибір розміру показника частки валового внутрішнього продукту, що перерозподіляється через державні фінанси, структура податкової бази та ставки податків є інструментами впровадження даного вибору. Органи державного управління за допомогою використання наведених важелів можуть забезпечити відповідний рівень надання суспільних послуг за рахунок коштів бюджету. Політика регулювання видаткової частини бюджету здійснюється з урахуванням обсягу його доходної частини, рівня державних соціальних стандартів та гарантій в розрізі бюджетної класифікації. Структура бюджетних видатків має бути спрямованою на вирішення завдань модернізації економіки, пріоритети бюджетної політики повинні враховувати доцільність розширення частки продуктивних видатків бюджету з підвищенням рівня їх ефективності. До цієї категорії відносять бюджетні видатки на розвиток транспортної, енергетичної та комунікаційної інфраструктури, освіти, фундаментальну та прикладну науку, охорону здоров'я, інші видатки бюджету, які сприяють зростанню якісного рівня людського капіталу. Монетарне регулювання має забезпечувати

цінову та фінансову стабільність, сприяти стійким темпам економічного зростання, в тому числі за рахунок функціонування надійного трансмісійного механізму. Система регулювання фінансового ринку має посилювати ефективність його функціонування, сприяти забезпеченню вільного доступу учасників ринку до інформації, яка є верифікованою. За сучасних умов вдосконалення фінансових відносин відбувається посилення інтеграції моделей регулювання і пруденційного нагляду, поглиблення підходів щодо досягнення балансу між стабільністю функціонування відповідних установ і забезпечення конкуренції між професійними учасниками фінансового ринку. Важливого значення набувають питання оптимізації взаємодії державних інститутів регулювання та саморегулювальних організацій.

Подальше удосконалення фінансової політики країни має здійснюватися з урахуванням макроекономічних тенденцій, інституційних особливостей вітчизняної економіки, досвіду зарубіжних країн. Вагомим аспектом фінансового регулювання економічного розвитку є забезпечення стійкості системи державних фінансів, реалізація виваженої та послідовної політики у сфері управління бюджетним дефіцитом і державним боргом. Накопичений державний борг у період рецесії та подальшого відновлення економічного зростання є фактором, який обмежує результативність заходів фіскального регулювання. Водночас держава відіграє значущу роль у забезпеченні відновлення позитивної економічної динаміки шляхом стимулювання попиту на товари і послуги, збільшення бюджетних видатків на розвиток людського капіталу та модернізацію інфраструктури. У розвинутих країнах, які реалізовували контрциклічну фінансову політику з метою активізації внутрішнього попиту та підтримки системних фінансових установ відбулось зростання розміру бюджетного дефіциту. Бюджетна політика у сфері регулювання видаткової частини має різний ступінь впливу на економічну динаміку, що підтверджується емпіричним досвідом. У країнах, де частка видатків бюджету перевищує сорок відсотків валового внутрішнього продукту, дефіцит бюджету найчастіше перевищує три відсотки валового внутрішнього продукту [1].

Формування сучасної фінансової системи потребує забезпечення гнучкості, ефективності, активності сприйняття соціальних, технологічних, інтелектуальних новацій. Доступність фінансових ресурсів, потенційні можливості їх використання, технологічне та інституційне забезпечення відповідають основним стадіям розвитку, у тому числі управління факторами,

ефективне та інноваційне управління, що визначають особливості та моделі економічного розвитку. Державне регулювання інноваційного розвитку спрямовано на забезпечення ефективності функціонування фінансового механізму та використання фінансового потенціалу розвитку. Фінансові ресурси державного сектора економіки визначають засади соціально-економічного розвитку країни та територій, впливають на фінансовий потенціал суб'єктів державної і комунальної власності суб'єктів господарювання. Важливим є застосування сучасних підходів та механізмів активізації розвитку, підвищення ефективності й результативності функціонування державного сектора економіки, територіальних громад, суб'єктів підприємницької діяльності та країни в цілому. Використання фінансових ресурсів державного сектора для забезпечення економічного розвитку дозволяє забезпечити системний підхід до фінансування інноваційних розробок, стимулювати розвиток відповідних сфер і галузей економіки, запровадити сучасні механізми фінансування, що прискорить зростання валового внутрішнього продукту країни, її фінансового потенціалу, формує умови застосування комплексного фінансування проектів розвитку, сприяє забезпеченню узгодженості інтересів населення, підприємництва, територіальних громад і суспільства стосовно стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку країни [3].

Вплив бюджетних видатків та дефіциту бюджету на соціально-економічні процеси достатньо мірою залежать від якісного рівня державного управління та ефективності використання бюджетних коштів. У країнах з достатньо високим рівнем розвитку фінансових інститутів та фінансового регулювання спостерігається позитивний вплив збільшення видатків бюджету на економічне зростання. Разом з тим, у країнах з трансформаційною економікою збільшення бюджетних видатків не завжди призводить до активізації економічного зростання. З огляду на зазначене, в цих країнах доцільним є проведення інституційних змін системи державних закупівель, державного фінансового контролю та аудиту, розбудова механізму середньострокового бюджетного планування і прогнозування, збільшення частки соціальних трансфертів, які мають адресне призначення, дієве застосування програмно-цільового методу планування в бюджетному процесі та використання видатків бюджету. Циклічність економічних процесів зумовлює необхідність адаптації фінансової політики до змін макроекономічних умов. Визначення пріоритетних напрямів державного фінансового регулювання має відбуватися в межах

функціонального та інституційного підходів. Із посиленням регулюючої функції державних фінансів за умов стабілізації фінансової системи зростає роль бюджетного регулювання в процесі забезпечення умов для поступального економічного розвитку. Підвищення дієвості механізмів формування дохідної та видаткової частини бюджету з урахуванням пріоритетів соціально-економічної стратегії посилює результативність бюджетно-податкової політики. Модель фінансування соціальної сфери потребує поглибленої диверсифікації, забезпечення адресності фінансування суспільних послуг. Бюджетне регулювання у сфері видатків здійснює відповідний вплив на зростання якісного рівня освіти і науки, розбудову інноваційної інфраструктури. Видатки бюджету на фінансування науково-технічних програм, державних капітальних вкладень, субвенцій на виконання інвестиційних програм мають активізувати інноваційну діяльність в економіці. Водночас актуальним є використання концесійного механізму державно-приватного партнерства в сфері управління інфраструктурними об'єктами [5].

На цьому етапі посилюється актуальність поглибленого дослідження теоретичних та методологічних засад формування фінансово-бюджетного прогнозування та планування, формування довгострокової державної фінансової стратегії. Запровадження середньострокового планування бюджету, посилення взаємозв'язку річного та середньострокового бюджетного прогнозування дозволить структурувати видатки бюджету на основі стратегічних програм економічного і соціального розвитку країни. Необхідним є розширення сфери застосування програмного та галузевого підходу в процесі планування видаткової частини державного і місцевих бюджетів. Показники результату діяльності головних розпорядників бюджетних коштів повинні відображати ступінь досягнення зазначених цілей держави у відповідній сфері. Для підвищення ефективності використання бюджетних коштів доцільним є оновлення методології моніторингу та оцінки ефективності бюджетних програм. Виконання стратегічних завдань соціально-економічного розвитку країни вимагає вдосконалення структури системи державного фінансового контролю, посилення взаємозв'язків між складовими системи управління державними фінансами. Доцільним є подальший розвиток відповідних механізмів та інструментів державного фінансово-економічного аудиту в умовах трансформації фінансово-економічної системи. В умовах економічних перетворень зростає частка державного фінансування соціальних послуг для малозабезпече-

них верств населення, потребує удосконалення перелік і стандарти базових соціальних послуг, що гарантовані державою. Бюджетні видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення варто визначати як інвестиції в людський капітал, їх фінансування сприяє інноваційному розвитку суспільства. Інституційна складова розвитку системи соціального забезпечення удосконалює основні засади та механізм реалізації фінансової політики у соціальній сфері, що є важливим в умовах погіршення демографічної ситуації, скорочення життєвого рівня населення, значних обсягів трансфертів із державного бюджету до пенсійного фонду та місцевих бюджетів. Результативність фінансування соціального захисту має визначатися як система якісних та кількісних показників відповідно до основних положень програмно-цільового методу бюджетного планування. Бюджетні програми фінансуються з державного та місцевих бюджетів та відображаються в показниках зведеного бюджету держави, бюджетних установ, суб'єктів підприємницької діяльності, інших фондів фінансових ресурсів [7]. Значна частка фінансів державного сектора економіки, що перерозподіляються через бюджетну систему країни, відповідає світовим тенденціям та свідчить про суттєву роль держави у фінансуванні суспільного розвитку в сучасних умовах.

Посилення соціальних пріоритетів у суспільному розвитку, вимагає створення виважених механізмів фінансового забезпечення соціального захисту населення, провідне місце в яких займає пенсійне забезпечення. Необхідність відповідної трансформації пенсійної системи являється одним із основних завдань державної політики соціально-економічного розвитку країни, існуюча пенсійна система завдяки негативному впливу на стан державних фінансів протягом останніх років перетворилася на суттєвий чинник, що впливає на стан економічної безпеки держави. Проблеми підвищення ефективності фінансового забезпечення пенсійного захисту населення зумовлюють проведення дієвих змін у фінансовій політиці країни, удосконалення механізмів державного управління соціально-економічним розвитком країни, визначення теоретичних засад, напрямів розвитку та трансформації пенсійних відносин враховуючі загальносвітові тенденції розвитку пенсійного забезпечення. Зростання соціальних стандартів на етапі проведення структурних перетворень в державі вимагають, щоб соціально-економічна політика країни була спрямована на підвищення якості життя та загальнолюдських цінностей. Пріоритетами соціально-економічної політики держави являється створення умов для розвитку трудового потенціалу населення,

формування середнього класу, недопущення надмірної диференціації за рівнем доходів, підтримка незахищених верств населення, що передбачає надійний соціальний захист громадян і належне пенсійне забезпечення, яке є одним із визначальних чинників суспільного добробуту. Фінансова підтримка незахищених верств населення відбувається через перерозподіл створеної вартості через фінансову систему, солідарна взаємодопомога у поєднанні з особистою відповідальністю є базовими принципами побудови громадянського суспільства. Протягом 2003—2017 років відбулося збільшення видатків зведеного бюджету на соціальний захист та соціальне забезпечення у структурі видатків зведеного бюджету з 17,02 до 27,04 відсотка, за наведений період відбулося збільшення частки видатків зведеного бюджету на соціальний захист та соціальне забезпечення у валовому внутрішньому продукті з 4,83 до 9,58 відсотка. Питома вага видатків бюджету пенсійного фонду у валовому внутрішньому продукті за 2010—2013 роки складає 16,92 відсотка та зменшилася до 12,28 відсотка за 2014-2017 роки.

Спрямованість державної фінансової політики, результативність її реалізації визначають динаміку, процеси перерозподілу валового внутрішнього продукту через бюджетний, податковий, страховий механізми, впливають на фінансовий потенціал, фінансову стійкість, реалізацію довгострокової стратегії економічного розвитку, динамічну макроекономічну збалансованість. Застосування програмно-цільового методу та середньострокового бюджетного планування забезпечує підвищення якості бюджетних програм, результативності державної фінансової політики. В умовах обмежених фінансових ресурсів застосування державно-приватного партнерства дозволяє забезпечити своєчасність та повноту фінансування проєктів, ефективно використання залучених ресурсів, що скорочуватиме рівень боргового фінансування державних витрат за рахунок зміни джерел і інструментів фінансування. Інституційне забезпечення супроводу таких проєктів дозволяє враховувати особливості джерел фінансування та характеристики проєктів, використовувати відповідні механізми фінансування та страхування, що у сукупності підвищить ефективність використання фінансових ресурсів [3].

Інституційне вдосконалення фінансового регулювання має на меті підвищення рівня дієвості щодо прийняття рішень у сфері заощаджень, інвестування, мінімізації фінансових ризиків. Важливою складовою регулювання фінансової сфери є координація діяльності фінансових інститутів щодо встановлення сис-

теми принципів і правил їх взаємодії, формування та реалізації заходів державної фінансової політики. Досягнення стабільності фінансової системи країни як пріоритетного завдання бюджетного та монетарного регулювання потребує підвищення стійкості державних фінансів і належного рівня функціонування грошово-кредитного ринку. З метою забезпечення цінової стабільності необхідним є одночасне використання інструментів інфляційного таргетування та запровадження інституційних обмежень при формуванні бюджетних показників на плановий та наступні два за плановим бюджетні періоди. Доцільним є актуалізація та удосконалення механізму стрес-тестування банківських установ, оновлення вимог до достатності банківського капіталу, методів оцінки ризику ліквідності, системи моніторингу за системними банківськими установами. Актуалізація річних планів управління державним боргом має координуватись із визначеними фінансово-економічними пріоритетами, зміною кон'юнктури на ринку боргових зобов'язань. Вагомим значення набувають питання вдосконалення системи моніторингу зовнішніх запозичень корпоративного сектора і механізму надання державних гарантій. В середньостроковій перспективі необхідним заходом є обмеження граничного значення бюджетного дефіциту з врахуванням показника видатків бюджету на обслуговування державного боргу. Важливим є підвищення результативності використання методів управління державним боргом на основі формування довгострокових напрямів боргової політики країни [9].

Формування ефективного та прозорого механізму фінансового забезпечення соціального захисту потребує використання обґрунтованих підходів до підвищення якості рівня життя населення, забезпечення розвитку соціальної сфери, визначення довгострокових цілей суспільного розвитку, їх інтеграцію у бюджетний процес. У сучасних інституційних умовах, пріоритетними напрямками вдосконалення механізму фінансового забезпечення соціального захисту мають бути забезпечення макроекономічної та соціальної рівноваги, посилення дієвості використання видатків бюджету та коштів державних цільових фондів, підвищення ефективності державного фінансового контролю, створення сприятливих умов для запровадження та реалізації недержавних форм страхування, удосконалення методологічних засад механізму планування та прогнозування видаткової частини державного та місцевих бюджетів. Фінансове забезпечення соціального захисту населення як економічна категорія відображає відповідні відносини при перерозподілі валового внутрішнього

продукту з метою використання його частини на подолання бідності, як складова державного управління містить сукупність фінансових джерел, форм, методів, інститутів, що застосовуються для регулювання соціальних процесів використовуючи у тому числі страховий, бюджетно-податковий, кредитний механізми. Сучасний соціально-економічний стан країни та стратегія розвитку спрямована на розбудову соціальної ринкової економіки вимагають виваженого підходу до управління державними фінансами, визначення раціональних методів фінансового забезпечення системи соціального захисту населення як вагомим інструменту реалізації економічної та соціальної політики держави. Однією з основних передумов сталого розвитку суспільства є створення ефективної системи фінансового забезпечення соціального захисту населення, яку доцільно розглядати як адаптивний процес реалізації регуляторного механізму фінансової політики країни, що передбачає формування та використання фінансових ресурсів на цілі соціального захисту населення з урахуванням тенденцій соціально-економічного розвитку країни. Фінансова спроможність та збалансованість є вагомими складовими системи соціального забезпечення, яка має комплексний характер та передбачає надання громадянам гарантованого державою мінімуму соціальних послуг [5].

Пріоритетними напрямками фінансової політики на середньострокову перспективу мають стати вдосконалення інституційного середовища фінансового регулювання, підвищення дієвості фінансово-бюджетного планування і прогнозування, поступове та виважене зростання показника монетизації, вдосконалення механізмів валютного регулювання, утримання стабільного рівня цін, посилення взаємозв'язку фінансового регулювання із циклічністю економічного розвитку, забезпечення макроекономічної збалансованості. Вагомим є подальше зміцнення ролі фінансової складової розвитку суспільства в забезпеченні збалансованого економічного зростання. Водночас необхідним є удосконалення інституційних засад фінансового забезпечення соціальної сфери, що надасть можливість підвищити рівень соціальних гарантій держави та стійкість бюджетної системи.

Важливим є створення належних інституційних умов для формування ефективної фінансової системи, оптимізації механізму державного фінансового регулювання соціально-економічного розвитку країни. Фінансова політика як вагомий економічний інститут має відігравати провідну роль в визначенні цілей, завдань структурних перетворень бюджетно-

податкової, грошово-кредитної системи з урахуванням циклічної динаміки економічного розвитку. З огляду на зазначене, інституційні фінансові механізми повинні посилювати рівень адаптивності до змін екзогенних чинників впливу на економічні процеси, підвищувати роль ендогенної складової у забезпеченні економічного зростання в середньостроковій перспективі [8].

За умов фінансово-економічних перетворень постає необхідність подальшого розвитку положень до функціонування системи фінансового регулювання, обґрунтування концепції підвищення рівня адаптивної ефективності формування державної політики у сфері фінансового ринку. Важливим завданням удосконалення системи регулювання фінансового ринку є побудова системи випереджальних індикаторів, що є чутливими до економічних зрушень. Формування ефективного фінансового ринку потребує посилення конкурентоспроможності вітчизняних фінансових інститутів, підвищення рівня їх капіталізації, активізації діяльності інституційних інвесторів, впровадження відповідних механізмів захисту прав споживачів фінансових послуг та інвесторів, удосконалення інфраструктури, інструментарію ідентифікації, моніторингу і управління системними ризиками. Поглибленого дослідження потребують підходи щодо інтеграції вітчизняного фінансового ринку до світового в умовах посилення процесів глобалізації. Вагомим є застосування інституційного регулювання взаємодії державних і громадських установ у соціальній сфері, субсидіарної відповідальності, що сприятиме створенню доступної соціальної інфраструктури. Співвідношення між складовими системи бюджетного регулювання постійно адаптуються до економічної циклічності, пріоритетів соціально-економічного розвитку країни. Важливим є розвиток методологічних засад оцінки ефективності видатків бюджету, в тому числі на стадіях планування та виконання бюджетних програм. Необхідним є обґрунтування оптимального ступеню децентралізації бюджетної системи, яка б забезпечила збалансованість місцевих бюджетів, їх самостійність та відповідальність за економічні перетворення з урахуванням особливостей фінансово-бюджетних та соціально-економічних відносин адміністративно-територіальних одиниць. Пріоритетними завданнями є підвищення рівня фінансової спроможності територій, запровадження середньострокового планування місцевих бюджетів та посилення їх інвестиційної складової. Розробка та реалізація фінансової політики має здійснюватися з урахуванням структурних особливостей вітчизняної економіки та має супроводжуватись пошу-

ком балансу між державним і саморегульованими механізмами, узгодженням концепції бюджетно-податкової політики з принципами і потребами суспільного розвитку.

ВИСНОВКИ

Фінансове забезпечення економічного розвитку країни є одним з важливих інструментів впливу на економічні та соціальні процеси шляхом перерозподілу та використання фінансових ресурсів між пріоритетними сферами суспільного виробництва. Основними завданнями фінансового забезпечення економічного зростання на засадах інституційно-інвестиційного розвитку та структурних змін фінансової системи, створення сприятливих умов для збільшення обсягів високотехнологічного виробництва, стимулювання обсягів внутрішнього попиту. Динамічність фінансових перетворень обумовлює доцільність синтезу та взаємодії інструментів бюджетно-податкового та грошово-кредитного регулювання. Подальше вдосконалення методологічних підходів до формування державної фінансової політики забезпечить посилення дієвості впливу регуляторних фінансових механізмів на економічний розвиток країни. Формування ефективного механізму фінансового регулювання є актуальним та взаємопов'язаним із розширенням функцій, необхідність виконання яких постає перед державою. Співвідношення між складовими архітекtonіки фінансової системи формуються з урахуванням державних та ринкових методів впливу на соціально-економічні процеси. Розробка заходів у сфері фіскальної та монетарної політики, регулювання фінансового ринку має враховувати стадії економічного циклу, сприяти активізації основних факторів економічного зростання, до яких належить технологічність економіки, рівень розвитку людського потенціалу, інтегрованості вітчизняної економіки у світовій простір. Важливим є покращення інституційного середовища, яке характеризує якість взаємодії економічних суб'єктів, ступінь впливу державного фінансового регулювання, що створює умови для розвитку економіки та соціальної сфери. Фінансова політика країни для підвищення рівня її результативності потребує постійного удосконалення бюджетного планування та прогнозування. З метою подальшого розвитку методологічних засад системи прогнозування бюджетних показників доцільно враховувати низку динамічних взаємозв'язків між складовими бюджетної архітекtonіки у процесі перерозподілу валового внутрішнього продукту. Прогноз доходної та видаткової частини бюджету на середньостроковий період має ґрунтуватись на основі сукупності відповідних

методів, тенденцій макроекономічних показників з урахуванням забезпечення бюджетної збалансованості. Фінансова складова системи соціального захисту населення відображає взаємодію та взаємозв'язок відповідних фінансових та соціальних інститутів. Під інституційними заходами фінансового забезпечення системи соціального захисту населення слід розуміти такі форми взаємовідносин між його учасниками, як соціальна відповідальність, соціальне партнерство, положення та принципи фінансового забезпечення соціального захисту. Створення інституційних умов реалізації політики держави у сфері соціального захисту населення потребує формування відповідної моделі, яка ґрунтуватиметься на інтеграції системи фінансового регулювання соціально-економічного розвитку суспільства та адаптивно-регуляторної бюджетної архітектури. Покращення якісного рівня інституційної складової системи фінансового регулювання сприятиме забезпеченню фінансової стабільності, результативності структурних перетворень державних фінансів, підвищення ефективності функціонування фінансового ринку. Важливою складовою регулювання фінансової сфери є координація діяльності фінансових інститутів і забезпечення транспарентності процесів формування бюджетної та монетарної політики. Напрямами удосконалення інституційного середовища фінансового регулювання є посилення дієвості механізмів захисту прав власності, спрощення механізмів адміністрування податків і зборів, відновлення довіри до банківської системи, підвищення корпоративної культури учасників фінансового ринку, запровадження адаптивної архітектури бюджетного планування з врахуванням динаміки циклічності економіки.

Література:

1. Державне фінансове регулювання економічних перетворень / І.Я. Чугунов, А.В. Павелко, Т.В. Канєва та ін.; за заг.ред. А.А. Мазаракі. — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. — 376 с.
2. Козарезенко Л. В. Фінансова політика розвитку людського потенціалу: монографія. — К.: Центр учбової літератури, 2016. — 412 с.
3. Кучер Г.В. Державні фінансові ресурси: монографія. — Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. — 608 с.
4. Самуельсон П. Економіка / П. Самуельсон, В. Нордгауз; пер. з англ. — М.: Вільямс, 2010. — 1360 с.
5. Степанова Г.М. Пріоритети державного фінансового регулювання економіки // Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. — 2016. — Т. 21, Вип. 7 (2). — С. 146—151.
6. Фінанси / За ред. І.О. Лютого. — К.: Видництво, Ліра-К, 2017. — 728 с.
7. Чугунов І.Я., Ігнатюк І.М. Формування видатків бюджету у системі соціально-економічного розвитку країни // Економічний вісник університету. Переяслав-Хмельницький державний університет імені Григорія Сковороди. — 2016. — № 28/1. — С. 217 — 226.
8. Чугунов І.Я. Бюджетні відносини в системі соціально-економічного розвитку країни // Казна України. — 2014. — № 6. — С. 25—28.
9. Чугунов І., Лондар С. Динаміка податково-бюджетного навантаження на економіку України // Економіст. — 2010. — № 7—8. — С. 15—17.
10. Delong J., Summers L. Fiscal policy in a depressed economy // Brookings Papers on Economic Activity. — 2012(1). — P. 233—297.

References:

1. Mazaraki, A.A. Chuhunov, I.Ya. Pavelko, A.V. and Kanieva, T.V. (2015), Derzhavne finansove rehuliuвання ekonomichnykh peretvoren' [State financial regulation of economic transformations], Kyivs'kyj natsional'nyj torhiv'no-ekonomichnyj universytet, Kyiv, Ukraine.
 2. Kozarezenko, L.V. (2016), Finansova polityka rozvytku liuds'koho potentsialu [Financial Policy for the Development of Human Potential], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.
 3. Kucher, H.V. (2018), Derzhavni finansovi resursy [Public financial resources], Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t, Kyiv, Ukraine.
 4. Samuel'son, P. and Nordhauz, V. (2010), Ekonomika [Economy], Vyl'iams, Moscow, Russia.
 5. Stepanova, H.M. (2016), "Priorities of the state financial regulation of the economy", Visnyk Odes'koho natsional'noho universytetu. Serii: Ekonomika, vol. 21, no. 7 (2), pp. 146—151.
 6. Liutyi, I.O. (2017), Finansy [Finance], Lira-K, Kyiv, Ukraine.
 7. Chuhunov, I.Ya. and Ihnatiuk, I.M. (2016), "Formation of budget expenditures in the system of socio-economic development of the country", Ekonomichnyj visnyk universytetu. Pereiaslav-Khmel'nyts'kyj derzhavnyj universytet imeni Hryhoriia Skovorody, vol. 28/1, pp. 217—226.
 8. Chuhunov, I.Ya. (2014), "Budget relations in the system of socio-economic development of the country", Kazna Ukrainy, vol. 6, pp. 25—28.
 9. Chuhunov, I. and Londar, S. (2010), "The dynamics of the tax burden on the Ukrainian economy", Ekonomist, vol. 7—8, pp. 15—17.
 10. Delong, J. and Summers, L. (2012), "Fiscal policy in a depressed economy", Brookings Papers on Economic Activity, vol. 1, pp. 233—297.
- Стаття надійшла до редакції 05.03.2019 р.